

INVENČNÍ FILOLOGIE Z VORONĚŽE

Филологические записки. Вестник литературоведения и языкознания. Выпуск 25. Издание основано А. А. Хованским в 1860 году. Воронеж 2006, 312 с.

Tradiční, před lety obnovený filologický časopis z Voroněže (hlavní redaktor prof. A. A. Faustov) shrnující příspěvky z lingvistiky a literární vědy z pera ruských i jiných rusistů, přináší zajímavou tematickou i metodologickou orientaci.

Především se tu v speciálním bloku někteří autoři obracejí k osobnosti D. S. Lichačova u příležitosti nedožitých stých narozenin tohoto významného ruského medievisty. O. J. Alejnikov tu opakuje základní etapy Lichačova života pod názvem „Живя главной жизнью“ (citát z A. Platonova). Vrací se k známé kritice mladého vědce, jež se týkala porevoluční reformy ruského pravopisu, za což byl pak poslán na proslulé Solovky, kde asi uzrála jeho životní strategie, totiž představa chránit si svou vědu proti moci: jeho orientace na staroruskou literaturu byla tehdy i v řadě dalších případů tichým protestem proti ideologizaci vědy. Tak autor pokračuje ve smyslu alegorického působení medievisty: vybral si „demokratické“ památky Novgorodu, s Pančenkem napsal knihu o světě rituálního smíchu ve staré Rusi, kterou věnovali Bachtinovi apod. Spíše bych však řekl, že mu materiál staroruské literatury poskytl možnost být ambivalentní: úporně a autoritativně hájit pravost Slova a využívat v tom - řekněme - ruského patriotismu (viz korespondenci s Jakobsonem), což mohlo vyhovovat vládnoucí moci a dalo se to současně vykládat i jako projev ruského národovectví; takto ostatně postupovali i mnozí sovětsí spisovatelé využívající proslulého ruského „přepnutí“: „vesničití prozaici“ se mohli vykládat nejen jako protest proti porevoluční devastaci venkova, proti plundrování církevních památek a ekologickým katastrofám, ale i jako projev lásky k Rusku a jeho výjimečnosti. Takto účelově se to také vykládalo a stálo by za to se z tohoto hlediska na řadu dobových projevů vědy i beletrie podívat, tedy jakou úlohu hrály v období tzv. stagnace.

Lingvisté Z. D. Popova a I. A. Sternin nacházejí v Lichačovi i inspirativní momenty spojující ho se současným kognitivismem v lingvistice. Ještě podnětější je článek B. F. Jegorova („Еще о Д. С. Лихачеве“): dokončuje vlastně v Lichačovových pamětech započaté uveřejňování jejich korespondence a vybavuje si detaily jejich osobních kontaktů. V jeho pojetí je Lichačov úctyhodný vědec a charakterní člověk, ale také muž vědomý si své ceny (skandál s mylným uvedením toho, že je čestným doktorem univerzit v Oxfordu i Cambridge, což „odnesla“ jeho nevinná spolupracovnice, i když vinen byl pracovník ruské ambasády ve Stockholmu) a někdy s ním asi nebylo lehké vyjít. Dovídáme se také o Lichačovových soukromých názorech na typologii ruských Židů: není v tom nic nepřipadného, i z jiných náznaků v článku je však zřejmé, že podpovrchové i otevřené napětí mezi různými národy v bývalém SSSR a Rusku rozhodně nebylo mýtem a pro nás je zejména v akademickém prostředí stěžejně představitelné. Podobně Jegorov ukazuje na Lichačovův konzervatismus (byl zásadně proti uvádění vulgarismů v tisku: v tomto smyslu se postavil i na stranu akademika N. I. Balašova, jenž prosazoval, aby se vulgarismy ve vydání korespondence Apollona Grigorjeva – jako v případě Tomaševského Puškina – uvedly jen počátečním písmenem a pak vytečkovaly – tak se Lichačovovou zásluhou také stalo – to vše na konci 20. století!).

Recenze

Hned další stať A. M. Lomova, která uvádí oddíl Литература в движении эпох aluzivně připomínající známou Osmakovovu funkčně historickou metodu, je ve spojitosti s Lichačovem zajímavá: autor v ní vyvrací na základě jazykovědných argumentů (mj. uvádí i druhý jihoslovanský vliv) názor, že Slovo o pluku Igorově bylo napsáno ve 12. století – spíše je klade do 14. nebo 15. století, neboť nelze stále předpokládat, že existoval nějaký starší exemplář – to není doložitelné. Zajímavé by bylo srovnat tyto názory se známou knihou E. Keenana, kde se dovozuje autorství J. Dobrovského.

Mimo jiné značně přitažlivé jsou studie o Puškinovi z pera N. A. Tarchovové (pozdní čtyřverší), A. A. Faustova a V. A. Kolmykova (Сказка о попе и о работнике его Балде), práce V. I. Melnika o I. Gončarovovi v Moskvě, analýza S. Levina o židovském tématu u Leskova z pozice vypravěče aj. Speciální blok je věnován slavjanofilům, např. J. N. Penskaja píše o sémantice ruského života v kroužcích (o tom kdysi psal také německý rusista K. Städtke v souvislosti s kroužkem Stankevičovým), G. V. Zykovová nápaditě píše o Saltykovově vztahu k slavjanofilům a raskolníkům (podle jejího názoru spojování až identifikace názorů slavjanofilů a raskolníků vyplývá ze špatně pochopeného Saltykovova výroku) a ukazuje na konflikt mezi jeho osobním ustrojením a revolučnědemokratickou ideologií, k níž se posléze přiklání. Čtivé jsou i dopisy A. V. Družinina, z aspirantských prací např. analýza chronotopu v Bulgakovově Bílé gardě (J. O. Šumilovová); oddíl recenzí má značné tematické rozpětí (kromě ruské literatury E. A. Poe, J. Joyce, S. Becket).

Ivo Pospíšil

ВДОХНОВИТЕЛЬНОЕ ЗАВЕЩАНИЕ ЛИТЕРАТУРЫ СЕРЕБРЯНОГО ВЕКА

Pašteková, S.: *Moderné inšpirácie ruskej literatúry. Kultúrno-historické, poetologicko-interpretáčn é a recepčné súvislosti ruskej literatúry začiatku 20. storočia.* Bratislava, VEDA, vydavateľstvo SAV, 2006, 152 c.

Своеобразный феномен русской литературы т. наз. «серебряного века» принадлежал относительно долгое время к более или менее замалчиваемым и односторонне предьявляемым темам литературоведов и интерпретаторов не только в самой России, но также во многих странах Центральной и Восточной Европы, в том числе и в контексте бывшей чехословацкой русистики. Информационный и интерпретационный бум, появившийся в связи с этой темой в свободной атмосфере прошлого десятилетия, подтвердил прочное место литературы серебряного века в контексте русской и европейской культуры, однако наметил и некоторые естественно отличающиеся подходы и традиции восприятия данного феномена в отдельных странах и их культурах. Оказалось даже, что предельно близкие чешская и словацкая культуры не подходили к этой теме в прошлом и не трактуют ее в настоящее время вполне идентично. Свою роль сыграли, между прочим, такие обстоятельства, как например,